

مجتبی ادیب

از یادداشتهای مطالعاتی در کشور بلژیک

اهمیت حسابداری و حسابداران متخصص

شرح کامل برنامه مدارس حسابداری و طرق تکمیل کادر حسابداران خبره

از اوایل سلطنت اعلیحضرت فقید که فعالیت های بازرگانی و صنعتی کشور شروع بتوسعه و ترقی نمود علوم و فنون حسابداری هم پیشرفت را آغاز کرد و بتدریج شکل ساده و سیاقی خود را با پذیرفتن اصول مترادف و ریاضی تغییر داد و در اثر پیدایش شرکت های بازرگانی و صنعتی بزرگ و بانکها فن جدید عمومیت پیدا کرد تا آنجا که میتوان گفت در حال حاضر کلیه شرکتها و اکثر بازرگانان با اصول و فوائد حسابداری دویل آشنا بوده و دفاتر خود را بوسیله حسابدارانی که بحجری این فن میباشند تهیه و تدوین مینمایند.

حسابداران هم بنا به تعدد و تنوع مراحل فن حسابداری دارای مراتب و درجات مختلفی میباشند که پائین ترین درجه آن کمک حسابدار و بالاترین آن حسابدار خبره، متخصص و یا سوگند خورده میباشند. در مورد حسابداران خبره که موضوع اصلی این مقال را تشکیل میدهد لازم است گفته شود که از همان ابتدای شروع پیشرفت فن حسابداری مترادف هر وقت صحبت از رسیدگی به حساب و رفع اختلافات مالی و یا مالیاتی بمیان آمده لزوم استفاده از حسابداران متخصص احساس گردیده و نتیجه مباحثات این شده که چون حسابدار خبره باندازه کافی وجود ندارد و یا اینکه تاکنون انجمن حسابداران قسم خورده تشکیل نشده نمیتوان این اختلافات را مرتفع و یا بحسابهای مورد نظر رسیدگی نمود.

موضوع استفاده از متخصصین فن در امر رسیدگی بحساب و تشکیل انجمن حسابداران قسم خورده پیوسته مورد تذکر و اشاره قوانین مالی بخصوص مالیات

بردر آمد بوده است بطوریکه قانون مالیات بردر آمدی که هم اکنون در دست اجرا میباشد در ماده ۳۳ خود قاطعیت نتیجه رسیدگی محاسبین قسم خورده را در مورد حساب و تر از نامه بازرگانان و شرکتهای پذیرفته و برای تکمیل کادر متخصصین فنی و حسابداران خبره که نقص آن روز بروز محسوس تر میشود در ماده ۳۹ خود وزارت دارائی را مکلف نموده که هر سال عدهای را برای تکمیل معلومات حسابداری تخصصی خود بکشورهای آمریکا و اروپا اعزام دارد و وزارت مذکور هم مدتی است این تکلیف را اجرا نموده است کما اینکه در سال ۱۳۳۶ عدهای را از طریق مسابقه انتخاب و برای مطالعه در رشتههای حسابداری و مالیاتی بکشورهای خارجه اعزام داشت و از جمله انتخاب شدگان اینجانب بودم که پس از گذراندن امتحانات مسابقه مربوطه بمأموریت در یکی از شهرستانهای غربی کشور رفته بودم و در حالیکه جریان امر و مسابقه انجام شده بکلی فراموش شده بود خبر یافتیم که در امتحانات پذیرفته شده و باید برای مطالعه در رشته حسابداری بکشور بلژیک عزیمت نمایم. اینک که دوره مأموریت پایان یافته و با اصول حسابداری متداول در کشور مزبور و مخصوصاً طرق تعلیم و تعلم آن و همچنین برنامههای مورد عمل آشنا شدهام لازم میدانم پس از تشکر از دستگاه و مقاماتی که این توفیق را نصیب نمودند نتیجه مطالعات خود را از نظر طرز آموزش فن باطلاع خوانندگان گرامی پرسیانم تا ضمن روشن شدن سایر مسائل دانسته شود صلاحیت علمی برای گرفتن درجه حسابداری خبره که اینهمه از آن صحبت شده و میشود چیست؟ و برنامههای که حسابداران کشورهای خارجی (مثلاً کشور بلژیک) برای دریافت دیپلم حسابداری تخصصی انجام میدهند شامل چه مواد و دروسی است.

علیهذا مطالب لازم را تحت عناوین زیر از نظر خوانندگان گرامی میگذرانم.

- ۱ - اهمیت حسابداری و وظیفه حسابدار در کشور بلژیک.
- ۲ - مدارس حسابداری و برنامه و کمیت و کیفیت دروس آنها برای گرفتن دیپلم حسابداری و حسابداری خبره.

۳ - برنامه اعزام مأمورین برای مطالعه در امور حسابداری چگونه باید تنظیم شود؟

الف - لزوم مطالعه کلی در برنامه مدارس حسابداری کشورهای مختلف بمنظور تطبیق و مقایسه آنها و انتخاب برنامه نمونه.

ب - راهنمایی و آمادگی قبلی مأمورین اعزامی.

۴ - اهمیت و لزوم وفایده ترجمه کتب و نشریات مربوط با امور حسابداری.

۵ - امکان تأسیس کلاسهای حسابداری در کشور ایران و اقتباس از رویه کشور بلژیک.

۱ - اهمیت و وظیفه حسابداری در کشور بلژیک.

تا آنجا که از طریق مطالعه کتب مختلفه حسابداری و کلاسهای درس و تحقیقات خارجی استنباط کرده ام فن حسابداری در کشور بلژیک باقتضاء توسعه و ترقی اقتصاد و صنعت آن کشور پیشرفت فراوان نموده و بحدی مورد تجزیه و تحلیل و تعبیر و تفسیر واقع شده که برآستی میتوان گفت یک رشته علمی شایان توجهی را تشکیل داده است و وظیفه حسابدار و حسابداران هم در کشور مزبور باندازه ای اساسی و مهم است که لزوم تشکیل قسمت حسابداری هر مؤسسه قبل از تشکیل خود مؤسسه احساس میگردد. چه حسابداری علاوه بر مأموریت ثبت ارقام و ضبط تعدادی مدارک که نتیجه و محصول عمل قسمتهای دیگر یک مؤسسه تجارتمی، صنعتی - اداری و غیره میباشد وظیفه مهمتری را بهمهنده دارد و آن عبارت از اداره امور مالی و اعلام مرتب و دائمی نتیجه عملیات و راهنمایی مؤسسات میباشد. بعبارت دیگر دستگاه حسابداری باید معایب و مفساد موجود در امور انتفاعی مؤسسه را کشف نموده و نتیجه عمل و علل و جهات سود و زیان دوره های گذشته آنرا بطرز روشن و زبانداری نشان داده و برای دوره عمل آینده برنامه و خط مشی عملیات را پیش بینی و حتی میزان سود و زیان حاصله از عملیات آتی را بمیزان قریب بواقع برآورد نمایند. بناءً علیهذا یکتفر حسابدار مجرب یا خبره Expert Comptable باید علاوه بر اطلاع و تسلط

کامل بفتون مختلف حسابداری (حسابداری بازرگانی، شرکتهای، صنعتی، حسابرسی و غیره) از کلیه امور تجارتنی - اقتصادی - مالی - مالیاتی - بانکی - بررسی - اداری حقوقی - جزائی - صنعتی مقررات اجتماعی و سازمانی اطلاعات وسیع داشته و بتواند مؤسسه را از هر حیث اداره و راهنمایی کند.

۲ - مدارس حسابداری و برنامه و کمیت و کیفیت دروس آنها.

نظر بمراتب فوق الذکر مدارس حسابداری در کشور بلژیک توسعه و رواج کامل داشته و برنامه آنها کاملاً وسیع و عمیق میباشد و این مدارس بدو دسته تقسیم میشوند یکی مدارس رسمی روزانه که تابع مقررات مخصوص دانشگاه و وزارت فرهنگ بوده و از موضوع بحث ما خارج میباشد دیگر مدارس آزاد شبانه که بررسی برنامه و وضع آنها مورد نظر است.

این دسته از مدارس که برنامه دروس خود را بعد از ظهرها و یا روزهای یکشنبه اجرا میکنند از نوع مدارس حرفه‌ای هستند که برای آموزش کسانی که در کادر امور حسابداری مشغول کار میباشند و کسانی که بخواهند پس از دوره دانشکده و مدارس رسمی تحصیلات تخصصی خود را تعقیب کنند تشکیل گردیده و تعداد آنها تا آنجا که اینجانب تحقیق کرده‌ام در کشور بلژیک که دارای هشت میلیون و نیم جمعیت است متجاوز از بیست مدرسه میشود که هر یک پنج یا شش کلاس و هر کلاس بیش از ۱۵۰ نفر دانشجو دارد و میتوان گفت در حدود بیست هزار نفر در این کلاسها مشغول فرا گرفتن علوم و فنون حسابداری میباشند و با آنکه برنامه این مدارس بنحوی تنظیم گردیده که لازم است دانشجو تحصیلات خود را از سال اول شروع و بطور مرتب تعقیب نماید در مورد ثبت نام و استفاده از جلسات درس و شرکت در امتحانات هر یک از دروس قید و شرطی وجود نداشته و هر کس با هر درجه معلومات میتواند بعنوان مستمع آزاد در کلاس مورد نظر خود شرکت نموده و حتی در بعضی از مدارس گواهی نامه مخصوص و مربوط بآن درس را در صورت موفقیت در امتحان دریافت نماید فقط برای دریافت گواهی نامه حسابداری خبره قید گذراندن امتحان

کلیه موادیکه در اساسنامه ذکر گردیده وجود دارد. شهریه سالیانه‌ای که برای شرکت در جلسات درس و همچنین امتحانات دریافت میشود بابر اساس يك درس و یا مجموعه دروسی که برنامه يك کلاس را تشکیل میدهد تعیین گردیده است، بطوریکه در يك مدرسه برای يك درس از ۲۰۰ تا ۵۰۰ فرانک (هر فرانک معادل ۱/۵ ریال است) و در مدرسه دیگر برای يك کلاس که دارای چند درس است از ۴۰۰ الی ۶۰۰ فرانک بلژیک شهریه سالیانه دریافت میشود. سال تحصیلی این مدارس از اوایل مهرماه (اکتبر) شروع و تا اواخر خرداد (ژوئن) سال بعد ادامه دارد و امتحانات در نیمه اول تیرماه انجام میگردد. ضمناً لازم بتوضیح میدانند که این مدارس ملی بوده و از بودجه دولتی بآنها کمکی نمیشود جز اینکه از محل سکونت مدارس روزانه برای تدریس استفاده میکنند و وزارت فرهنگ فقط در امتحانات پایان سال آنها نظارت می نماید.

برنامه‌ای که در این مدارس تدریس میشود دارای ۲۵ تا ۳۰ ماده است که بین دو دوره و پنج یا شش سال تحصیلی تقسیم گردیده و از نظر حجم کار تحصیلی و کتب مورد مطالعه برنامه مدارس مورد بحث بطوریکه در اساسنامه بعضی از آنها ثبت شده بالغ بر حدود ده هزار برگ کتاب بقطع خستی میشود و این دروس صرف نظر از تقسیم بندی کلاسی آنها بشرح زیر میباشد.

الف - دوره اول شامل سه کلاس برای گرفتن دیپلم حسابداری.

- ۱ - اسناد و مدارك بازرگانی و حسابداری بازرگانی ۲ - حقوق مدنی -
- ۳ - حقوق تجارت ۴ - حسابداری شرکتهای ۵ - حقوق شرکتهای ۶ - ریاضیات
- تجارتی و مالی ۷ - تکنولوژی صنعتی ۸ - بیمه های اجتماعی ۹ - حسابداری
- صنعتی و تشکیلات مؤسسات صنعتی ۱۰ - مالیه و قوانین مالیاتی (انواع مختلف مالیاتها و تاکسها) ۱۱ - حقوق صنعتی و اجتماعی و قوانین مربوط به کار.
- ۱۲ - مکانوگرافی حسابداری ۱۳ - حسابداری بانکی ۱۴ - حسابداری
- بیمه ۱۵ - مکاتبات تجارتنی.

ب - دوره دوم شامل ۲ یا ۳ کلاس برای دریافت دیپلم حسابداری خیره .
 ۱۶ - کنترل و تفتیش حسابداری (حسابرسی) ۱۷ - بحث در باره تجزیه
 بیان ۱۸ - مونوگرافی حسابداری ۱۹ - سازمان عامی و نظریات کلی درباره
 تشکیلات کارخانجات و مؤسسات ۲۰ - بانک و بورس ۲۱ - آمار ۲۲ - حقوق
 جزا ۲۳ - جغرافیای اقتصادی ۲۴ - اقتصاد عملی ۲۵ - کنترل بودجهای .
 ۲۶ - اصول حسابرسی از نظر قضائی و حقوقی ۲۷ - تمرینات مربوط بزبان .
 ۳ - برنامه اعزام مأمورین برای مطالعه در امور حسابداری چگونه باید
 تنظیم شود ؟

اینک که وزارت دارائی بنا به مقررات قانون درصدد بر آمده مأمورینی را
 جهت مطالعه در رشته حسابداری بکشور های خارجه اعزام نماید لازم است اجرای
 این برنامه به ترتیبی صورت بگیرد که گذشته از استفاده مستقیم آن وزارتخانه از
 نتیجه مطالعات و معلومات مأمورین موجبات توسعه و ترویج و اجرای فن نیز در کشور
 فراهم شود بنحویکه هم اقتصاد و صنعت کشور از نتیجه مطالعات آنها بهره مند شود
 و هم خود وزارتخانه مزبور، چه هر اندازه بازرگانان و شرکتهای صاحبان صنایع که
 مودیان مالیاتی میباشند بیشتر بنا بر این فن آشنا شده و برای ثبت نتیجه فعالیتهای
 انتفاعی خود بحسابداری بیشتر تمکین نمایند اجرای وظیفه وزارت دارائی در امر
 وصول مالیات آسانتر خواهد شد علی ایحال بمطرح اینجانب بهتر است در اجرای برنامه
 اعزام مأمورین برای مطالعه در امور حسابداری بموارد زیر توجه شود :

الف - لزوم بررسی کلی در برنامه مدارس حسابداری کشورهای مختلف بمنظور
 تطبیق و مقایسه آنها و انتخاب برنامه نمونه - تصور میکنیم چنین مطالعه ای (چنانچه
 تا کنون انجام نشده باشد) بسیار مفید و لازم باشد . باید دید در کدام کشور مسائل
 مربوط به حسابداری را وسیع تر و سریع تر میتوان مطالعه کرد که کار آموز اعزامی
 بتواند در حداقل فرصت حداکثر استفاده را تحصیل نماید .

ب - راهنمایی و آماده کردن قبلی مأمورین - پس از انتخاب برنامه نمونه

راهنمایی و آمادگی قبلی مأمورین نیز بسیار لازم و مفید است و این منظور باین طریق عملی میشود که اداره ذی صلاحیت برای انتخاب و اعزام مأمورین اطلاعات لازم درباره کم و کیف و میزان کار برنامه‌ای که باید مأمورین انجام دهند جمع آوری و حتی يك یا چند دوره از کتب و مجلات و جزوات مربوطه را توسط مأمورین قبلی تهیه نماید و در اختیار مطالعه مأمورین بعدی بگذارد. این مسئله که کارآموز اعزامی به برنامه کار خود کاملاً واقف شده و بداند چه نوع کتب و مسائلی را باید بررسی نماید در اینگونه مأموریتها کمال اهمیت را دارد.

۴- اهمیت و لزوم و فایده ترجمه کتب و نشریات مربوط بامور حسابداری. در اینجا لازم است گفته شود که بهترین طریق برای آمادگی قبلی مأمورین که نتیجه آن عاید علاقمندان به فن و دیگر حسابداران وزارت دارائی و حتی کلیه حسابداران کشور نیز میشود ترجمه کتب و آثار مربوط بفن حسابداری مورد عمل و استفاده کشورهای مترقی است. چه علاوه بر مأمورین اعزامی در بین کارمندان وزارت دارائی و سایر وزارتخانه‌ها و مؤسسات ملی حسابداری یافت میشوند که اطلاعات اصولی مربوط بفن را دارند ولی بعلمت عدم آشنائی و اطلاع از زبان خارجه نمیتوانند مستقیماً از کتب خارجی استفاده نموده و بطرز عمل و پیشرفت این فن آشنا شوند و چنانچه کتب درسی و غیر درسی مربوطه در اختیار مطالعه آنان گیرد نتیجه بسیار رضایت بخشی از آن حاصل خواهد شد. مضافاً اینکه اقدام مزبور هیچگونه تحمیلی بر بودجه ادارات مربوطه وارد نخواهد ساخت چه هزینه چاپ و انتشار این گونه کتب را میتوان از طریق فروش آنها کاملاً تأمین کرد.

چنین اقدامی با توجه بقلیت منابع داخلی و خلاصه و مختصر بودن کتابهایی که تا کنون بچاپ رسیده کاملاً ضروری و مفید میباشد.

۵- امکان تاسیس کلاسهای حسابداری در کشور ایران و اقتباس از رویه کشور بلژیک.

تصور میکنم نتیجه نهائی اقدام وزارت دارائی در مورد اعزام مأمورین برای

مطالعه در امور حسابداری تأسیس مدارس حسابداری در ایران باشد، هر چند خوشبختانه کلاسهای توسط مؤسسه علوم اداری و همچنین خود وزارت دارائی تا کنون برای تدریس حسابداری تشکیل شده، ولی چون برنامه دروس این کلاسها با برنامه حسابداری خیره بشرحی که در بند ۲ تشریح شد متناسب نیست چنانچه در تشکیل کلاسهای حسابداری، از نظر سازمان و برنامه. از رویه معمول در کشور بلیزیک اقتباس بعمل آید علاوه بر اینکه نتایج بسیار ضایع بخشی از آن بدست خواهد آمد کوچکترین هزینه‌های هم برای دستگامهای دولتی ایجاد نخواهد گردید چه بایک حساب دقیق و روشن میتوان باین نتیجه رسید که با دریافت شهریه نسبتاً متناسبی از داوطلبین فن هزینه‌های کارگزینی مدرسه بخوبی تأمین میشود و برای محل تشکیل کلاسها عصرها از کلیه سالن و کلاسهای دبیرستانها و دانشکده‌ها می‌توان استفاده نمود. من باب مثال توضیح میدهد که یکی از مدارس بسیار مهم حسابداری در کشور مورد بحث دارای در حدود دو هزار نفر محصل میباشد که هر کدام لااقل برای سه درس نام‌نویسی میکنند و برای هر درس بطور متوسط ۴۰۰ فرانک شهریه میپردازند که در واقع سالیانه مبلغی در حدود دو میلیون و چهار صد هزار فرانک که معادل سه میلیون و شصت هزار ریال میشود از بابت شهریه عاید مدرسه میشود و این غیر از درآمدی است که از طریق فروش کتب ممکن است عاید شود و چنین مدرسه‌ای روزهای یکشنبه از سالنهای دانشکده‌های پزشکی و داروسازی و روزهای دیگر از سالن دبیرستانها استفاده میکند. برنامه این مدرسه که به‌شش سال تحصیلی تقسیم شده است از نظر کثرت و تفصیل مواد از برنامه یک دانشکده مهمتر و سنگین‌تر میباشد و با این ترتیب باید توجه کرد که چگونه یک کار عظیم فرهنگی بدون کمک مادی دولت بوسیله یک مؤسسه ملی انجام میشود.